

Sprawiedliwa transformacja regionów węglowych - na co postawić?

Polska ma złożyć do Komisji Europejskiej Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu jako ostatnie państwo członkowskie. W obecnym kształcie dokument nie zapewnia sprawiedliwej transformacji regionów węglowych po 2027 roku.

Aktualna wersja KPEiK trafnie wskazuje na nieuchronność spadku zapotrzebowania na węgiel, jednak nie przekłada tej diagnozy na realny plan zarządzania skutkami społecznymi, gospodarczymi i środowiskowymi transformacji. Dokument ma charakter deklaracyjny i nie stanowi wiarygodnej mapy drogowej dla regionów węglowych.

Regiony pominięte: Region Turowa, Lubelszczyzna, Połaniec, Koźienice

Choć KPEiK rozszerza katalog regionów zależnych od węgla, to nie idą za tym żadne konkretne instrumenty wsparcia. Dotyczy to w szczególności:

- Zagłębia Turowskiego,
- Lubelskiego Zagłębia Węglowego (kopalnia Bogdanka),
- obszarów gospodarczo zależnych od elektrowni w Połańcu i Koźienicach.

Skutki transformacji będą tam skoncentrowane lokalnie (na poziomie kilku powiatów), podczas gdy wskazywane w KPEiK fundusze regionalne obejmują całe województwa i nie odpowiadają skali wyzwań.

Iluzja bezpieczeństwa w Turowie

KPEiK sugeruje dalsze funkcjonowanie kompleksu Turów do 2044 r., podczas gdy scenariusze bazowe wskazują, że wydobycie węgla brunatnego po 2035 r. spada niemal do zera. To przekaz, który:

- wprowadza w błąd pracowników i mieszkańców,
- opóźnia przygotowanie planu sprawiedliwej transformacji,
- powiela wieloletni brak przejrzystej komunikacji państwa z regionem.

Daty zamknięcia kopalń oderwane od realiów

Wielkość zapotrzebowania na węgiel w KPEiK-u jest znacznie mniejsza niż ta zapisana w umowie społecznej z górnikiem. Ta druga i tak jest niedoszacowana, bo nie uwzględnia kopalń takich jak Bogdanka, Jastrzębskiej Spółki Węglowej, czy kopalń prywatnych. W związku z tym, rzeczywiste zapotrzebowanie na węgiel będzie znacznie mniejsze niż to zapisane w umowie społecznej:

- według KPEiK zapotrzebowanie na węgiel w 2030 r. to 19–28 mln ton,
- planowane wydobycie w 2030 r. według umowy społecznej to: 35 mln ton,
- po 2030 r. – dalszy, gwałtowny spadek produkcji energii z węgla.

Z danych przedstawionych w KPEiK wynika, że wiele kopalni będzie musiało zostać zamkniętych o wiele wcześniej, niż przewiduje to umowa społeczna. Konieczne jest zatem urealnienie dat zamknięcia kopalń i jasny przekaz dla regionów węglowych. Brak korekty harmonogramów oznacza narastanie ryzyk społecznych i gospodarczych.

Największa luka: brak planu po 2027 roku

KPEiK opiera sprawiedliwą transformację niemal wyłącznie na Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, który kończy się w 2027 r. Dokument:

- nie wskazuje krajowych źródeł finansowania,
- nie odnosi się do braku FST w nowej finansowej perspektywie UE na lata 2028–2034,
- sugeruje wycofanie się państwa z odpowiedzialności na rzecz UE i przedsiębiorców.

W efekcie otrzymujemy przekaz, że sprawiedliwa transformacja to problem regionalny i unijny, a nie zadanie państwa.

Rekomendacje

Parlamentarzyści powinni dążyć do:

- powołania pełnomocnika rządu ds. sprawiedliwej transformacji,
- opracowania realistycznego harmonogramu zamykania kopalń w woj. śląskim i małopolskim (w tym JSW i kopalń prywatnych),
- uszczegółowienia planów wygaszania Turowa i rozpoczęcia pracy nad planem transformacji regionu Turowa i Bogdanki,
- zajęcia jednoznacznego stanowiska w negocjacjach Wieloletnich Ram Finansowych 2028–2034 na rzecz zapewnienia finansowania sprawiedliwej transformacji i utworzenia specjalnego priorytetu w Planie Partnerstwa Krajowego i Regionalnego (PPKiR).

Rekomendacje dla europosłów:

- stanie na straży zapewnienia finansowania sprawiedliwej transformacji dla regionów węglowych w przyszłym budżecie UE poprzez dodanie osobnego priorytetu w PPKiR,
- aktywny udział w negocjacjach WRF 2028–2034
- nagłośnienie konieczności finansowania sprawiedliwej transformacji na arenie międzynarodowej.

Autorzy:

Alina Pogoda, Specjalistka ds. sprawiedliwej transformacji, alina@zielonasiec.pl

Mateusz Kowalik, Dyrektor Programu Sprawiedliwej Transformacji,

mateusz@zielonasiec.pl

Polska Zielona Sieć

luty, 2025